

ZAŁĄCZNIK: PUNKT WIDZENIA RZĄDU

Poniższy załącznik nie stanowi części analizy i propozycji ECRI dotyczących sytuacji w Polsce

ECRI, zgodnie ze swoją procedurą dotyczącą poszczególnych krajów, odbyła poufny dialog z władzami Polski w kwestii pierwszego projektu raportu. Szereg uwag władz zostało uwzględnionych i włączonych do ostatecznej wersji raportu (który, jeśli nie wskazano inaczej, uwzględnia jedynie zdarzenia do 12 grudnia 2014 r., daty badania pierwszego projektu raportu).

Władze zwróciły się również o to, by następujący punkt widzenia został przedstawiony, jako załącznik do tego raportu.

Warszawa, 2 czerwca 2015 r.

**Stanowisko władz polskich
do piątego raportu Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI)
na temat Polski**

Władze polskie cenią wkład ECRI do nieustannego procesu wdrażania środków mających na celu zwalczanie rasizmu, dyskryminacji i nietolerancji w Polsce, jak również konstruktywny dialog z ECRI w odniesieniu do piątego raportu Komisji na temat Polski. Władze polskie przyznają wysoki priorytet walce z rasizmem, dyskryminacją i nietolerancją, i z oddaniem urzeczywistniają standardy Rady Europy w tym względzie.

Władze polskie doceniają też fakt, że w swym raporcie ECRI poinformowała o wielu działaniach i inicjatywach podjętych w Polsce w celu zwalczania rasizmu i nietolerancji oraz na rzecz zapewnienia poszanowania równej godności i fundamentalnych praw każdej osoby ludzkiej.

Władze polskie korzystają z tej okazji, by złożyć hołd zmarłemu Panu Markowi Leyenbergerowi, byłemu wiceprzewodniczącemu ECRI, za jego oddanie i zaangażowanie dla sprawy praw człowieka. Dziękują również wszystkim innym ekspertom ECRI i jej Sekretariatowi uczestniczącym w przygotowaniu tego raportu.

Jednocześnie władze polskie przedkładają następujące komentarze do piątego raportu ECRI:

Ad Streszczenie - ósmy akapit oraz paragraf 31 raportu

Władze polskie potwierdzają ustalenia ECRI, iż liczba grup o charakterze nacjonalistycznym w Polsce jest niska. Jednocześnie, informują, że w świetle danych dostępnych Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), w 2014 r. ABW nie zaobserwowała żadnych objawów zjawiska wzrastającego nacjonalizmu lub rasizmu w Polsce. W opinii władz polskich, taka ocena ECRI nie odzwierciedla precyzyjnie faktów i skutkuje generalnie przesadzonym wydzwiękiem raportu w tym względzie.

Ad Streszczenie - dziewiąty akapit

Władze polskie twierdzą - na podstawie między innymi nowych statystyk dostępnych za 2014 r. - że wskaźnik dotyczący skazywalności za przestępstwa z nienawiści **rośnie**, a twierdzenie zarzucające brak zaangażowania władz polskich w walce z rasizmem i nietolerancją nie jest oparte na faktach.

Po pierwsze, wspomniane przez ECRI inicjatywy Prokuratora Generalnego, które zostały podjęte w 2013 i 2014 r., już przyniosły konkretne rezultaty. Na przykład, w 2014 r. prokuratorzy skierowali do sądów **154** akty oskarżenia przeciwko **228 osobom** oraz **25** wniosków o warunkowe umorzenie postępowania karnego¹ w odniesieniu do **28** osób - dla porównania 28 aktów oskarżenia zostało skierowanych w 2009 r.² W dalszym ciągu istnieje

¹ Warunkowe umorzenie postępowania karnego stanowi w świetle polskiego Kodeksu karnego odpowiedź o charakterze merytorycznym na gruncie prawa karnego.

² Należy zauważyć, że liczba ta dotyczy liczby spraw skierowanych w 2009 r. do sądów, jednakże liczba oskarżonych mogła być nieco wyższa, jako że postępowania mogły być prowadzone przeciwko kilku osobom.

potencjał, by te inicjatywy przyniosły dalsze pozytywne efekty, jeśli uwzględnimy fakt, że ze względu na obiektywne czynniki (m.in. czas trwania postępowań sądowych), niektóre efekty działań podjętych przez Prokuratora Generalnego wymagają pewnego czasu, by się uwidocznić.

Po drugie, liczba osób uznanych za winne przez sądy w sprawach o przestępstwa z nienawiści już również znacząco wzrosła. Potwierdzają to statystyki gromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości dotyczące szczegółowo kwestii przestępstw z nienawiści na podstawie art. 119 § 1, 256 i 257 Kodeksu karnego: w 2014 r. w sumie **140 osób** zostało skazanych na mocy prawomocnych wyroków przez sądy (dla porównania - 58 skazanych w 2009 r.)³.

Ten sam pozytywny trend potwierdzają też statystyki gromadzone przez Prokuratora Generalnego⁴. W 2014 r. w **108** sprawach, w których skierowano akty oskarżenia, **148** osób zostało skazanych przez sądy (a 1 osoba współoskarżona została uniewinniona), a w 19 sprawach w odniesieniu do 24 osób postępowania warunkowo umorzone⁵. Dla porównania, zgodnie z danymi statystycznymi zebranymi przez Prokuratora Generalnego, w 2009 r. wydano 26 wyroków skazujących oraz 1 sprawę umorzono warunkowo. Ponadto, w 2014 r. jedynie w 6 sprawach wydano wyroki uniewinniające (10 osób), a w dwóch tylko sprawach postępowanie umorzono ze względów formalnych.

Po trzecie, władze polskie uznają, że ściganie i pociąganie do odpowiedzialności karnej, choć ważne i konieczne, nie jest jedynym sposobem mierzenia zaangażowania władz, a w istocie nie jest to też jedyny sposób skutecznego reagowania na problem rasizmu i nietolerancji. Działania edukacyjne i uświadamiające są równie istotne. Liczba projektów prowadzonych przez władze polskie w tym celu znacząco wzrosła w okresie sprawozdawczym, w sposób jasny dowodząc rzeczywistego zaangażowania rządu. Te działania, które często prowadzone są we współpracy ze społeczeństwem obywatelskim, są skierowane do właściwych władz (np. prokuratorów, policji, straży granicznej, personelu ośrodków recepcyjnych dla uchodźców, itp.), nauczycieli, mediów, cudzoziemców oraz ogółu społeczeństwa. Na przykład, od 2009 r. intensywne działania szkoleniowe nt. przeciwstawiania się i zwalczania przestępstw z nienawiści odbywają się w polskiej Policji w ramach *Programu zwalczania przestępstw na tle nienawiści dla funkcjonariuszy organów ochrony porządku publicznego (LEOP)*. Już ponad 77 tysięcy policjantów uczestniczyło w takim szkoleniu. Z drugiej strony, podjęto również działania mające na celu zachęcenie ofiar do zgłaszania przestępstw z nienawiści do organów stosowania prawa, na przykład w ramach ogólnokrajowej kampanii informacyjnej pt. *Rasizm. Walczę, nie milczę (Racism. Say it to fight it.)*, która była prowadzona w 2014 r.

Po czwarte, od wielu lat zarówno władze, jak i kluby sportowe oraz związki sportowe angażują się w działania na rzecz zwalczania wszelkich przejawów rasizmu w sporcie. W tym celu wdrożono procedury reagowania na incydenty rasistowskie podczas imprez sportowych. Wprowadzono system kar nakładanych na kluby sportowe, zawodników, sędziów, trenerów czy kibiców dopuszczających się zachowań rasistowskich. Liczne projekty edukacyjne i upowszechniające są prowadzone na rzecz przeciwdziałania

³ Statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości za 2014 r. mają na tym etapie charakter wstępny.

⁴ Statystyki Prokuratora Generalnego obejmują wszystkie sprawy, w których badano motywację rasistowską, a więc mogą obejmować też przestępstwa z innych kwalifikacji prawnych niż art. 118, 118a, 119, 126a, 256 lub 257 Kodeksu karnego.

⁵ Powyższe dane za 2014 r. dotyczą zarówno wyroków prawomocnych, jak i nieprawomocnych w sprawach, w których postępowania były prowadzone na podstawie aktów oskarżenia lub wniosków o warunkowe umorzenie postępowania złożonych przez prokuratorów. Nie można wykluczyć, że były też pewne postępowania prowadzone na podstawie prywatnych aktów oskarżenia.

wszelkim formom rasizmu i nietolerancji w sporcie. Nie pomniejszając znaczenia pewnych wystąpień rasistowskich, które miały miejsce podczas niektórych wydarzeń sportowych, pozostają one odosobnionymi przypadkami, władze polskie nie mogą zaś zgodzić się z opinią, iż występuje generalny problem rasizmu w sporcie. W tym kontekście oświadczenia ECRI nie są poparte żadnymi danymi statystycznymi.

W tym świetle, stwierdzenie na temat rzekomego braku zaangażowania ze strony władz polskich jest wbrew faktom i **jest całkowicie nieuzasadnione**.

Ad Streszczenie - dziesiąty akapit

Władze polskie twierdzą, że Kodeks karny zakazuje nawoływania do jakichkolwiek przestępstw niezależnie od tego, kto jest ich ofiarą. Wszystkie osoby, w tym osoby LGBT, są na równi chronione na mocy ogólnych postanowień Kodeksu karnego penalizujących, na przykład, takie formy działania jak przemoc, znieważenie, zniesławienie lub używanie groźby bezprawnej, a także nawoływanie do takich przestępstw, w tym w sytuacjach, gdy są one motywowane nienawiścią lub dyskryminacją.

Ad paragraf 4 raportu

Władze polskie wyjaśniają, że wszystkie postanowienia wymienione w paragrafie 4 raportu, tj. art. 118, 118a, 119, 256 i 257 Kodeksu karnego, odnoszą się do przesłanek „narodowości”. W zależności od rodzaju kryminalizowanego zachowania, Kodeks posługuje się odniesieniami do „grupy narodowej”, „powodów narodowych”, „różnic narodowościowych” lub „przynależności narodowej” sformułowanych w ten sam sposób i w tej samej formie, jak w odniesieniu do pochodzenia etnicznego. Z tego względu nie jest prawidłowe stwierdzenie, iż tylko niektóre z tych artykułów odnoszą się do „narodowości”.

Ad paragraf 6 raportu

Art. 212 Kodeksu karnego penalizuje pomówienie zarówno pojedynczych osób, jak i grup. Przepis ten przewiduje ogólną kategorię przestępstwa, które przyznaje ochronę przed pomówieniem niezależnie od przesłanek takiego bezprawnego działania, obejmując w ten sposób również sytuacje wspomniane w Zaleceniu Polityki Ogólnej nr 7.

Ad paragraf 13 raportu oraz rekomendacja nr 2

(1) W ocenie władz polskich przywołane w zaleceniu przepisy Kodeksu Karnego penalizują już, choć nie *expressis verbis*, czyny motywowane nienawiścią popełniane ze względu na język lub obywatelstwo. W obecnym brzmieniu ustawy karnej pojęcie języka mieści się w przesłankach „pochodzenia etnicznego” oraz „narodowości” - ta ostatnie obejmuje też pojęcie obywatelstwa. Interpretacja taka zgodna jest z polską praktyką orzeczniczą.

(2) Publiczne znieważanie grupy ludności, jak i poszczególnych osób, z powodu przynależności narodowej (a zatem również obywatelstwa), etnicznej, rasowej (a zatem również koloru skóry), czy wyznaniowej (lub bezwyznaniowości) są już penalizowane w polskim prawie (art. 257 Kodeksu karnego). Ogólny przepis art. 255 Kodeksu karnego, penalizujący nawoływanie do popełnienia jakiegokolwiek przestępstwa, odnosi się również do czynu polegającego na nawoływaniu do publicznego znieważania (*incitement to public defamation*) - (patrz również pkt 3).

Jakakolwiek forma dyskryminacji z uwagi na przynależność rasową w relacjach władza publiczna - obywatel (*racial discrimination in the exercise of one's public office or*

occupation) jest sprzeczna z art. 32 Konstytucji RP statuującym zasadę równości obywateli (zakaz dyskryminacji z jakichkolwiek powodów). Każdy człowiek może powołać się na naruszenie tej zasady w drodze skargi konstytucyjnej.

W odniesieniu do penalizacji zaprzeczania, umniejszania i usprawiedliwiania zbrodni ludobójstwa, zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości należy przypomnieć, iż ograniczenie przestanką obywatelstwa odnosi się jedynie do czynów wskazanych w art. 55 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej. W pozostałym zakresie, stosownie do postanowień art. 6 ust. 2 lit. a Protokołu dodatkowego do Konwencji o cyberprzestępczości dotyczącego penalizacji czynów o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym popełnionych przy użyciu systemów informatycznych, Polska zastrzegła, dla właściwej ochrony wolności słowa, iż warunkiem niezbędnym dla uznania wskazanych zachowań za przestępstwo jest zamiar określony w ust. 2 lit. a tego artykułu - wywołanie nienawiści, dyskryminacji lub aktów przemocy wobec jednostki lub grupy.

Odnosząc się do kwestii penalizacji udziału w grupie o charakterze rasistowskim należy zauważyć, iż w Polsce zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji (np. stowarzyszeń, klubów itp.), których działalność lub program dopuszcza m.in. nienawiść rasową i narodowościową (art. 13 Konstytucji). Jednocześnie art. 258 Kodeksu karnego penalizuje udział w jakiegokolwiek zorganizowanej grupie lub związku mającym na celu popełnienie przestępstwa - w tym przestępstw motywowanych przestankami o charakterze dyskryminacyjnym. Motywacja członków takiej grupy (np. rasistowska) stanowi okoliczność obciążającą wyptywającą na wymiar kary, ale brak możliwości jej ustalenia nie powoduje bezkarności sprawców.

(3) Publiczne nawoływanie do popełnienia jakiegokolwiek przestępstwa, w tym do czynów zabronionych o charakterze rasistowskim, jest karane na mocy art. 255 Kodeksu karnego. Dostrzegając konieczność szczególnego potraktowania przestępstw popełnianych z nienawiści polski ustawodawca wprowadził zaostrzoną odpowiedzialność za nawoływanie do nich. Na mocy art. 126a Kodeksu karnego surowiej karane jest publiczne nawoływanie lub publiczne pochwalanie przestępstwa eksterminacji m.in. grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, a także nawoływanie do lub pochwalanie stosowania przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości (art. 118, art. 119 Kodeksu karnego).

Należy również pokreślić, że funkcjonujące w polskim systemie prawnym pojęcie „nawoływania do nienawiści” jest bardzo szeroko interpretowane przez sądy krajowe. Zgodnie z definicją przyjętą przez Sąd Najwyższy (wyrok SN z 5.02.2007 r., sygn. IV KK 406/06) nawoływaniem do nienawiści w rozumieniu art. 256 Kodeksu karnego będą wypowiedzi, które wzbudzają uczucia silnej niechęci, złości, braku akceptacji czy wrogości do poszczególnych osób lub całych grup społecznych lub wyznaniowych.

(4) Kodeks karny już obecnie zobowiązuje sądy do wzięcia pod uwagę motywacji sprawcy czynu zabronionego przy ustalaniu wymiaru kary (art. 53 § 2 Kodeksu karnego), co dotyczy również pobudek rasistowskich. Rozwiązanie to zgodne jest z pragmatyką polskiego prawa karnego dążącego to tworzenia norm ogólnych i abstrakcyjnych, które mogą objąć jak największą ilość stanów faktycznych. Taką funkcję pełni również art. 53 § 2 Kodeksu karnego. Zalecenie wprowadzenia *expressis verbis* przestanki motywacji rasistowskiej wydaje się więc nietrafne, oznaczałoby bowiem konieczność stworzenia w tym przepisie szerszego, otwartego, a tym samym zawsze niepełnego, katalogu możliwych motywacji, co prowadziłoby także do nadmiernej kazuistyki.

(5) Władze polskie stoją na stanowisku, iż szeroka interpretacja pojęcia „nawoływania do nienawiści” (patrz pkt 3) - rozumiana również jako nawoływanie do czynów zabronionych o charakterze dyskryminacyjnym - pozwala na objęcie zakresem art. 256 Kodeksu karnego również rozpowszechniania, dystrybucji, produkcji oraz przechowywania materiałów rasistowskich.

Ad paragraf 16 raportu

Władze polskie uważają, że ocena stopnia ochrony przed dyskryminacją na gruncie prawa polskiego powinna być dokonywana z uwzględnieniem całego spektrum dostępnych krajowych środków prawnych, a nie jedynie środków zawartych w tzw. ustawie antydyskryminacyjnej⁶. Prawo do równego traktowania oraz zakaz dyskryminacji mają podstawę w Konstytucji i podlegają ochronie na mocy mechanizmu konstytucyjnej ochrony praw i wolności dostępnych wszystkim jednostkom, tj. skargi konstytucyjnej. Środki o charakterze cywilnoprawnym są również dostępne dla ofiar dyskryminacji. Mianowicie, właściwe postanowienia Kodeksu cywilnego przewidują szeroką ochronę dóbr osobistych (art. 23), których katalog jest definiowany i interpretowany przez sądy jako otwarty i niewyczerpujący, znajdując zastosowanie również w odniesieniu do przypadków dyskryminacji. Na mocy postanowień art. 24 w związku z art. 415 i 448 Kodeks cywilny przyznaje również możliwość zadośćuczynienia dla osób, których dobra osobiste zostały naruszone, a nawet jedynie zagrożone.

Ponadto, obowiązek promowania równego traktowania jest również wyraźnie nałożony na Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania na mocy art. 21 ust. 2 pkt 6 ustawy antydyskryminacyjnej.

Ad paragraf 17 i 21 (4) raportu oraz rekomendacja nr 3 (4)

Odnosząc się do paragrafu 17 oraz paragrafu 21 pkt 4 raportu ECRI, należy zauważyć, że ustalenia i wnioski zawarte w raporcie są oparte na błędnych ustaleniach faktycznych i prawnych. Ponieważ zalecenia zostały oparte na fałszywych założeniach, ECRI zaleca wprowadzenie do ustawy Prawo zamówień publicznych przepisów, które albo nie odnoszą się do zakresu regulacji Prawa zamówień publicznych, albo takich, które już znajdują się w obecnym Prawie zamówień publicznych i w wystarczający sposób regulują kwestie równego traktowania i niedyskryminacji. Ustawa Prawo zamówień publicznych nie reguluje trybu przyznawania środków na dofinansowanie projektów czy to w formie grantów, pożyczek czy też dofinansowania z funduszy unijnych. Zasada określona w art. 3 ust. 3 odnosi się do podmiotów, które nie są zobowiązane do stosowania procedur wynikających z ustawy Prawo zamówień publicznych, niemniej jednak korzystają ze środków przyznanych przez instytucje publiczne. Przepis ten ma na celu umożliwienie zobowiązania takich podmiotów do stosowania przynajmniej podstawowych zasad niedyskryminacji, przejrzystości i równego traktowania podczas wydatkowania środków. Dodatkowo, art. 3 ust. 3 Prawa zamówień publicznych nie odnosi się do partnerstwa publiczno-prywatnego.

Władze polskie również wyjaśniają, że podmioty te są zobowiązane do poszanowania zakazu dyskryminacji lub rasizmu nie tylko zawartego w Kodeksie pracy, ale również zakazów zawartych w wielu innych postanowieniach prawa polskiego, w tym w ustawie antydyskryminacyjnej oraz prawie karnym. Należy przypomnieć, że art. 9 ust. 1 ustawy dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny

⁶ Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. z 2010 r. Nr 254 poz. 1700 ze zm.)

zabronione pod groźbą kary wyraźnie przewiduje odpowiedzialność karną podmiotów zbiorowych również za przestępstwa z nienawiści zawarte w art. 119 oraz 256-257 Kodeksu karnego. Na podstawie tej ustawy jest możliwe nałożenie przez sąd na taki podmiot zakazu korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi lub zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne.

Ad paragraf 21 raportu oraz rekomendacja nr 3

Ustawa antydyskryminacyjna w art. 21 ust. 2 pkt 6 wyraźnie nakłada obowiązek promowania równego traktowania na Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania.

Rekomendacja zawarta w paragrafie 21 (6) oraz rekomendacja nr 3(6) w sprawie wprowadzenia do ustawy o partiach politycznych regulacji, która miałaby pozbawiać środków publicznych te partie polityczne, które promują rasizm, pomija fakt, że Konstytucja RP już obecnie w art. 13 zakazuje istnienia takich partii politycznych promujących rasizm. Promowanie przez partię polityczną rasizmu prowadzi zatem do orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o sprzeczności celów partii politycznej z Konstytucją, a w konsekwencji pozbawienie partii politycznej możliwości korzystania z praw wynikających z ustaw, w szczególności prawa do udziału w wyborach i możliwości otrzymywania środków z budżetu państwa.

Ad paragraf 25 raportu

Władze polskie stoją na stanowisku, że obecnie obowiązujący w Polsce system prawny, który należy oceniać jako całość, zapewnia pełną ochronę jednostek przed dyskryminacją w stosunkach horyzontalnych. System ten obejmuje zarówno wspomniane przez ECRI kompetencje przyznane Rzecznikowi Praw Obywatelskich, jak i środki prawne o charakterze sądowym przewidziane w systemie prawa cywilnego, administracyjnego i karnego.

Władze polskie przypominają, iż na gruncie prawa polskiego Rzecznik Praw Obywatelskich dysponuje bardzo mocnym mandatem, umożliwiającym skuteczne działanie w obronie praw jednostek. W odniesieniu do szczegółowej kwestii sporów między osobami prywatnymi dotyczących dyskryminacji, zakres mandatu Rzecznika Praw Obywatelskich był już przedmiotem badania przez Komisję Europejską w oparciu o skargę złożoną przez *Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego* (sprawa o sygn. EU-Pilot 3276/12/JUST). Ostatecznie, Komisja Europejska uznała, że kompetencje Polskiego Rzecznika w sprawach horyzontalnych są zgodne z Dyrektywami nr 2000/43/WE, 2004/113/WE i 2006/54/WE, i w rezultacie sprawa została zakończona.

Ponadto, do dyspozycji jednostek pozostaje wiele instrumentów przewidzianych w prawie polskim, za pomocą których mogą dochodzić skutecznej ochrony ich praw w razie dyskryminacji (środki prawa cywilnego np. ochrona dóbr osobistych, środki na mocy ustawy antydyskryminacyjnej i Kodeksu pracy, środki o charakterze karnym, w tym możliwość skierowania prywatnego aktu oskarżenia).

Ad paragraf 26 raportu oraz rekomendacja nr 4

Sformułowanie i zakres zalecenia zawartego w paragrafie 26 raportu jest niejasny. W szczególności, tekst zalecenia nie precyzuje, jakich rodzajów czynów miałyby dotyczyć dochodzenia prowadzone przez Rzecznika (lub jakiś nowy organ), tj. czy chodzi o czyny kryminalne, czy inne zachowania o charakterze dyskryminacyjnym, czy oba rodzaje.

W sprawach karnych kompetencje do prowadzenia dochodzeń w odpowiedzi na zarzuty dyskryminacji rasowej dotyczące spraw stanowiących przestępstwa ma w szczególności prokuratura (która ma status niezależny w Polsce). Podjęto działania, by poprawić zdolność prokuratury do skutecznego wykonywania tej funkcji (takie jak wyznaczenie wyspecjalizowanych prokuratur rejonowych i prokuratorów). Dodatkowo, w dniu 29 października 2012 r. Prokurator Generalny wydał *Wytyczne w sprawie udziału w prokuratora w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe*, w których zachęca się prokuratorów do zbadania możliwości wszczęcia z urzędu postępowań po złożeniu prywatnego aktu oskarżenia przez ofiary np. przestępstw mowy nienawiści w internecie.

Możliwość rozwiązywania konfliktów między osobami prywatnymi w sprawach dotyczących dyskryminacji rasowej i ubiegania się o zadośćuczynienie za takie przypadki, jest już obecnie dostępna w drodze sporu cywilnoprawnego, czego dowodzi wiele przykładów z orzecznictwa.

W odniesieniu do propozycji wprowadzenia nowego, pozasądowego mechanizmu dochodzeniowego, należy też przypomnieć, że art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w każdym razie wymaga dostępu do sądu w rozstrzygnięciu o prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym lub o zasadności każdego oskarżenia w sprawie karnej. Propozycje utworzenia dodatkowych, niezależnych organów zajmujących się sprawami już objętymi jurysdykcją sądów wymagają ostrożnej oceny, zważywszy że w świetle art. 10 polskiej Konstytucji władzę sądowniczą sprawują sądy i trybunały.

Ad paragrafy 28 i 47 raportu

Ministerstwo Sprawiedliwości przychyliło się do postulatów rozpoczęcia prac legislacyjnych mających na celu wprowadzenie do Kodeksu karnego *expressis verbis* zakazu czynów o podłożu dyskryminacyjnym z uwagi na przesłanki orientacji seksualnej, tożsamości płciowej i niepełnosprawności. Prace legislacyjne prowadzone mają być w ramach poselskich projektów ustaw dotyczących tej tematyki, które obecnie znajdują się w Parlamencie.

Ad paragrafy 32 i 52 raportu

Szacunki dotyczące liczby tzw. ultranacjonalistów podczas obchodów Święta Niepodległości nie są prawidłowe. Nie jest prawidłowe kwalifikowanie wszystkich uczestników manifestacji organizowanych przez partie prawicowe jako „ultranacjonalistów”. Liczby 10 000 lub 20 000 są znacznie przesadzone. Aktów naruszających porządek publicznych dopuszczano się jedynie mniejszość uczestników tych manifestacji, a w szczególności chuligani, w odniesieniu do których trudno mówić o jakiegokolwiek konkretnej ideologii politycznej. Osoby, które się dopuszczały bezprawnych działań zostały pociągnięte do odpowiedzialności. Należy wreszcie stwierdzić, że obchody w 2014 r. były o wiele spokojniejsze i ze znacznie mniejszą liczbą incydentów niż we wcześniejszych latach.

W odniesieniu do kwestii wystawienia sztuki “Golghota Picnic” należy podkreślić, że protesty nie były wymierzone w żadną grupę społeczną, np. grupę wyznaniową lub etniczną, lecz były prowadzone przez osoby, które uważały, że sztuka może naruszyć ich własne uczucia religijne. Z tego względu wskazywanie tych wydarzeń jako przykładu ekstremizmu lub rasizmu w Polsce jest nieprawidłowe.

Ad para. 35 raportu

Art. 212 i 216 Kodeksu karnego przewidują ochronę przez zniestawieniem i znieważeniem każdej osoby, również, jeśli przybierają one formę mowy nienawiści wymierzonej w osoby LGBT. Ponadto, Kodeks karny zakazuje nawoływania do jakiegokolwiek przestępstwa, a więc również do przestępstw, które mogłyby zostać dokonane na szkodę osób LGBT.

Ad paragraf 37 raportu

Mierzenie procenta skazań (wskaźnika dotyczącego skazywalności) poprzez odniesienie do statystyk policyjnych jest nieprawidłowe. Należy pamiętać, że kwalifikacja prawna przestępstwa może się zmienić w trakcie postępowania karnego. Ponadto, dane otrzymane i zarejestrowane przez Policję mają charakter jedynie wstępny (nawet w odniesieniu do tego, czy dany czyn w ogóle miał miejsce), a więc wymagają potwierdzenia na kolejnych etapach postępowania. Należy też pamiętać, że jeden wyrok (lub akt oskarżenia) może dotyczyć wielu przestępstw lub sprawców (gdyż postępowanie może zostać połączone).

Dane statystyczne zacytowane przez ECRI w paragrafie 37 raportu dowodzą, że liczba skazań na mocy ostatecznych wyroków na podstawie art. 256 Kodeksu karnego w istocie wzrosła w 2012 r. w porównaniu z 2009 r. a w szczególności z 2010 r. Dodatkowo, w świetle nowych statystyk Ministerstwa Sprawiedliwości liczba osób skazanych na podstawie art. 256 Kodeksu karnego wzrosła do 35 w 2014 r. (w porównaniu do 17 w 2009 r.). W dodatku, liczba skazań na podstawie art. 257 Kodeksu karnego kryminalizującego znieważenie ze względów rasistowskich (który również ma znaczenie z punktu widzenia walki z mową nienawiści) również wzrosła, np. w 2014 r. skazano 49 osób w porównaniu z liczbą 22 takich osób w 2009 r.

Należy też wziąć pod uwagę czas trwania postępowania - ostateczna odpowiedź sądów na zwiększoną liczbę postępowań prowadzonych przez prokuratorów (lub Policję) w 2012 r. (i latach następnych) wymaga pewnego czasu i nie mogła zostać odzwierciedlona w statystykach podanych przez ECRI do 2012 r. W tym kontekście podkreślenia wymaga, że w 2014 r. w 38 aktach oskarżenia zarzucono popełnienie przestępstwa z art. 256 §1 Kodeksu karnego, a w 5 aktach oskarżenia - popełnienie przestępstwa z art. 256 §2 Kodeksu karnego, natomiast w 101 aktach oskarżenia zarzucono popełnienie przestępstwa z art. 257 Kodeksu karnego. Dodatkowo, wnioski o warunkowe umorzenie postępowania karnego dotyczyły art. 256 Kodeksu karnego w 7 sprawach, a art. 257 Kodeksu karnego w 12 sprawach.

Ad paragraf 44 (2) i (3) raportu oraz rekomendacja nr 6 (2) i (3)

Od 1 lipca 2015 r. sądy, przekazując Ministerstwu Sprawiedliwości informacje statystyczne dotyczące prawomocnych skazań za przestępstwa z nienawiści, zobowiązane będą uwzględnić również informację o motywacji sprawcy. Dane takie zbierane są za pomocą specjalnych formularzy elektronicznych.

Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi również prace nad wdrożeniem nowego systemu informatycznego, który swym zasięgiem objąć ma sądy w całym kraju. Pozwolić ma to m.in. na sprawniejsze zbieranie danych statystycznych, w tym na pełniejszą analizę postępowań w sprawach o przestępstwach z nienawiści.

Ad paragraf 56 raportu

Prokuratorzy konsultanci zostali powołani w „prokuraturach apelacyjnych”, a nie w „sądach apelacyjnych”. Sądownictwo i prokuratura są wzajemnie niezależne w Polsce.

Postępowanie dyscyplinarne wobec prokuratora, który prowadził dochodzenie w sprawie namalowania swastyki, skończyło się jego uniewinnieniem na mocy postanowienia Sądu Dyscyplinarnego z 19 maja 2014 r. i - wbrew sugestii ECRI - nie było prowadzone dalsze dochodzenie, by ustalić powody tego postanowienia.

Ad paragraf 62 raportu

Władze polskie potwierdzają, że pogląd wyrażony w drugim zdaniu paragrafu 62 raportu, iż „polityka wobec mniejszości historycznych koncentruje się głównie na zachowaniu ich tożsamości”, jest w pełni uzasadniony i zgodny z wolą mniejszości narodowych i etnicznych.

Ad paragraf 66 raportu

Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce w latach 2004-2013 przyniósł widoczne efekty w dziedzinie edukacji. Zwiększyła się liczba uczniów realizujących obowiązki szkolny, wzrosła frekwencja dzieci uczęszczających do szkół na poziomie podstawowym, dzieci romskie objęte są szerokim wachlarzem działań dodatkowych, wyrównujących ich szanse edukacyjne, zarówno w edukacji formalnej (np. poprzez zatrudnienie asystentów edukacji romskiej i nauczycieli wspomagających, oraz poprzez system zajęć wyrównawczych itp.), jak i nieformalnej (poprzez działalność ponad 50 dodatkowych świetlic integracyjnych, do których uczęszczają dzieci romskie. Świetlice te oferują dzieciom romskim pomoc w odrabianiu zadań lekcyjnych i organizują zajęcia wyrównawcze, zajęcia komputerowe, wyjścia do instytucji kultury, wyjazdy wakacyjne, wycieczki, posiłki oraz różne zabawy ogólnorozwojowe). Edukacja jest jednym z głównych priorytetów również Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020.

Odrębnym zagadnieniem jest udział dzieci romskich w szkolnictwie specjalnym. Wśród głównych przyczyn tego zjawiska należy wskazać:

- problemy związane z diagnozowaniem uczniów romskich w sposób uwzględniający ich dwujęzyczność i dwukulturowość, a często również brak kompetencji w posługiwaniu się językiem polskim,
- atrakcyjne środowisko szkół specjalnych - wyposażenie szkół, wysoki poziom przygotowania nauczycieli do pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, sprawiają, że rodzice chętniej posyłają swoje dzieci do tego rodzaju szkół, zwłaszcza, jeśli wcześniej sami w niej się uczyli, bądź uczyło się starsze rodzeństwo dziecka,
- niedostateczna wiedza rodziców romskich o procedurze umieszczania uczniów romskich w szkołach specjalnych, brak świadomości rodziców o możliwości przeniesienia dziecka na każdym poziomie edukacji ze szkoły specjalnej do szkoły ogólnodostępnej,
- łączenie przez niektóre rodziny szansy na naukę dziecka w szkole specjalnej z możliwością skorzystania z dodatkowych świadczeń socjalnych.

Należy podkreślić, że problem widocznej nadreprezentacji dotyczy w praktyce trzech województw, w których liczba Romów jest najwyższa. W pozostałych województwach obserwuje się spadek liczby uczniów romskich lokowanych w szkołach specjalnych, a w niektórych województwach ich brak w szkołach specjalnych.

Polski system daje prawo umieszczania dzieci w szkołach specjalnych **wyłącznie rodzicom**, których dzieci otrzymały orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Należy przy tym zauważyć, że poradnia psychologiczno-pedagogiczna podejmuje wszelkie czynności na wniosek i za zgodą rodzica (lub innego prawnego opiekuna dziecka) lub pełnoletniego ucznia. Rodzice są uprawnieni do udziału w posiedzeniu zespołu orzekającego i powinni być

poinformowani o jego terminie. Jeśli zachodzi potrzeba tłumaczenia, w spotkaniu może uczestniczyć również asystent edukacji romskiej, jeśli rodzic (lub inny opiekun prawny) wyrazi taką wolę. Orzeczenie otrzymują wyłącznie rodzice (lub inni opiekunowie prawni) dziecka, którym przysługuje odwołanie od decyzji w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia. Wyłącznie od rodzica (opiekuna prawnego) zależy również, czy orzeczenie przedstawi szkole, czy nie.

Kształcenie specjalne organizuje się w innych formach wychowania przedszkolnego, przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, przedszkolach i szkołach integracyjnych, oddziałach integracyjnych zorganizowanych w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, przedszkolach i szkołach specjalnych oraz ośrodkach. To rodzice podejmują suwerenną decyzję, do jakiej szkoły będzie uczęszczać dziecko, mogą także w każdym momencie tę decyzję zmienić, jeśli uznają to za stosowne. Szkoła podstawowa lub gimnazjum, w rejonie której dziecko mieszka, nie może odmówić przyjęcia dziecka.

W 2015 r. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji planuje podjęcie kolejnych kroków zmierzających do ograniczenia zjawiska umieszczania dzieci w szkołach specjalnych, przede wszystkim w tych trzech województwach o największym udziale uczniów romskich w szkołach specjalnych. W latach 2012 - 2013 Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji i Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z wojewodami i kuratorami oświaty prowadziło szereg działań upowszechniających możliwości wsparcia dzieci i młodzieży pochodzenia romskiego w systemie oświaty. Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji prowadziło działania skierowane do pracowników publicznych poradni pedagogiczno-psychologicznych - członków zespołów orzekających (organów wydających orzeczenia) mających na celu uwrażliwienie ich na potrzebę stosowania metod diagnostycznych adekwatnych dla możliwości komunikacyjnych dzieci wielojęzycznych i odmiennych kulturowo, w tym dzieci romskich.

Ad paragraf 67 i 76(1) raportu oraz rekomendacja nr 11(1)

1. Dane rejestrowane przez Zespół Praw Człowieka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nie potwierdzają istnienia przypadków profilowania rasowego przedstawicieli społeczności romskiej przez Policję. Podobnie, analiza informacji pochodzącej z monitoringu incydentów o charakterze nienawiści, wymierzonych przeciwko członkom społeczności romskiej, wskazuje, że wszystkie raporty nt. takich wydarzeń, pochodzące od społeczności romskiej, spotykają się z odzewem Policji. Brak jest również informacji potwierdzającej zarzuty niewłaściwych lub dyskryminujących postaw lub traktowania przedstawicieli romskich ze strony funkcjonariuszy Policji lub innych władz. Na przykład, relacje Policji ze wspólnotami romskimi w ostatnich latach przyjmują charakter współpracy i dialogu. Żadne takie konkretne przypadki profilowania rasowego lub dyskryminacyjnego traktowania przez funkcjonariuszy stosowania prawa nie zostały kiedykolwiek przedstawione pod uwagę władz polskich przez ECRI, co sprawia, iż nie jest możliwe zweryfikowanie tych zarzutów. W każdym razie, polityka władz polskich zakłada przeciwstawianie się i zwalczanie jakichkolwiek form dyskryminacji ze strony funkcjonariuszy.

2. W odniesieniu do rzekomego problemu dyskryminacji, należy zauważyć, że, na przykład, głównymi przyczynami wykluczenia Romów z rynku pracy są - obok słabego wykształcenia (w tym zdarzającego się analfabetyzmu i niedostatecznej znajomości języka polskiego) następujące czynniki:

- niewystarczające kwalifikacje i doświadczenie zawodowe,
- brak podejmowania działań w zakresie poszukiwania pracy,
- niewystarczające umiejętności poruszania się po rynku pracy i wykorzystywania dostępnych instrumentów rynku pracy,

- uzależnienie kolejnych generacji od biernych form pomocy (zasiłki, pomoc rzeczowa),
- model rodziny utrudniający kobietom zdobycie wykształcenia i wejście na rynek pracy,
- niechęć do podejmowania zawodów o niskim prestiżu społecznym oraz niskopłatnych,
- niechęć Romów do podejmowania pewnych form zatrudnienia, wynikająca z różnic kulturowych i nieznamomości tych zasad wśród większości,
- niechęć pracodawców do zatrudniania Romów,
- ogólna sytuacja na krajowym rynku pracy.

W opinii władz polskich nie jest zasadne utożsamianie tak skomplikowanych kwestii społecznych opisanych powyżej jedynie z dyskryminacją. Wydaje się również, że działania podejmowane przez władze polskie od 2001 r. spowodowały zdecydowaną poprawę sposobu postrzegania Romów, co jest widoczne w raportach ośrodków badania opinii społecznej.

Mimo prezentowanych w paragrafach 67 i 76(1) raportu ECRI tez o zwiększającym się poziomie dyskryminacji wobec społeczności romskiej oraz potrzeby wprowadzenia oddzielnego rozdziału dotyczącego tej kwestii w Programie integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020, należy podkreślić, że Program na lata 2004-2013 już zawierał taki komponent antydyskryminacyjny pod nazwą: „*Bezpieczeństwo, przeciwdziałanie przestępstwom popełnianym na tle etnicznym*”. Jednakże, pomimo iż mogły być tu proponowane projekty, obszar ten nie cieszył się popularnością wśród samych beneficjentów, a projekty w nim zrealizowane stanowiły zaledwie 0,2 % wszystkich działań realizowanych w ramach wskazanego wyżej Programu.

Wreszcie, należy wskazać, że Program na lata 2014-2020 jako główny priorytet wskazuje zwiększenie poziomu integracji społecznej Romów w Polsce poprzez działania w dziedzinie edukacji (w tym edukacji kulturowej, historycznej i obywatelskiej), aktywizacji zawodowej, ochrony zdrowia oraz poprawy sytuacji mieszkaniowej. Jak się podkreśla w Programie, celem nie jest doraźna pomoc w trudnej sytuacji, w jakiej znalazła się społeczność romska, ale wypracowanie takich mechanizmów, które pozwoliłyby na osiągnięcie nakreślonych celów.

Ad paragraf 72 raportu

Władze polskie podjęły także wiele działań, w celu zachęcenia mieszkańców nielegalnych osiedli romskich we Wrocławiu do zarejestrowania ich pobytu oraz, we współpracy z władzami rumuńskimi, w celu ułatwienia procesu kompletowania brakujących dokumentów.

Argument, jakoby przez około 20 lat władze ignorowały istnienie tej społeczności romskiej, jest nieprawidłowy. W świetle danych władz Wrocławia, nie ma związku między pierwszym nielegalnym osiedlem we Wrocławiu, które istniało w latach 1996-1999 (około dziesięciu tymczasowych mieszkań zamieszkałych przez 100 osób), a obecnymi nielegalnymi osiedlami, które zaczęto odnotowywać od 2008 r. Na jesieni 1999 r. zorganizowana została deportacja Romów do Rumunii na podstawie regulacji prawnych obowiązujących w tamtym czasie (zarówno Rumunia, jak i Polska nie były wówczas jeszcze członkami Unii Europejskiej, regulacje prawne dotyczące pobytu cudzoziemców w Polsce były wówczas odmienne).

Ad paragraf 75(2) raportu oraz rekomendacja nr 10(2)

Sytuacja mniejszości narodowych i etnicznych w zakresie równego traktowania jest już obecnie przedmiotem badania. Po pierwsze, dane na ten temat gromadzone są w trakcie narodowych spisów powszechnych ludności i mieszkań. Po drugie, dane takie są również gromadzone podczas opracowywania, raz na dwa lata, raportów dotyczących sytuacji

mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Zobowiązanie do przygotowania wspomnianych raportów wynika z art. 31 ust. 3 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Społeczności, o których tu mowa, mieszkają wspólnie z Polakami od stuleci i są generalnie dobrze zintegrowane, z zachowaniem jednak swej odrębności kulturowej oraz utrzymaniem własnej tożsamości.

Ad paragraf 81 raportu

W roku 2014 różnica w budżecie Rzecznika Praw Obywatelskich wyniosła 2.378 tys. zł, a nie jak napisano w raporcie 2.738 tys. zł.

Ad paragraf 88 raportu

Wątpliwości wyrażone przez społeczeństwo obywatelskie co do rzeczywistej determinacji władz polskich w odpowiadaniu na kryminalne aspekty przejawów rasizmu i nietolerancji w czasie wydarzeń sportowych nie zostały poparte żadnymi konkretnymi danymi lub statystykami. Jak już władze polskie wspominały, zostało podjętych wiele środków, w tym wdrożono procedury i kary mające zastosowanie w przypadkach rasizmu w trakcie wydarzeń sportowych. Stosowany jest monitoring audio-wizualny. Wzrastająca liczba postępowań prowadzona jest przez prokuratorów i wiele z nich zakończyło się skazaniem sprawców. Ministerstwo Sportu i Turystyki monitoruje dokładnie sytuację w trakcie wydarzeń sportowych i prowadzi projekt „*Kibice Razem*”, który ma na celu zmianę stylu kibicowania i form wyrażania poparcia przez kibiców piłkarskich, nie tylko na stadionach, ale też w przestrzeni publicznej poza stadionami, a także eliminację postaw rasistowskich i ksenofobicznych wśród kibiców piłkarskich.

Ad paragrafy 93 i 94 raportu

Należy podkreślić, że Rząd RP nigdy nie deklarował zamiaru wprowadzenia zaświadczenia o zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa za granicą, które będzie umożliwiło zawarcie związku partnerskiego lub małżeńskiego za granicą z osobą tej samej płci. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej określa małżeństwo jako monogamiczny związek kobiety i mężczyzny. Ponadto Kodeks rodzinny i opiekuńczy doprecyzowuje wymagania stawiane przyszłym małżonkom takie jak: odpowiedni wiek, brak ubezwłasnowolnienia, czy pokrewieństwa. Celem zaświadczenia o zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa za granicą jest potwierdzenie, że zgodnie z prawem polskim dana osoba może wstąpić w związek małżeński ze wskazaną w zaświadczeniu drugą osobą. Zaświadczenie potwierdza więc brak występowania przeszkód do zawarcia małżeństwa w świetle prawa krajowego zarówno jednostronnych (tj. nieodpowiedni wiek, ubezwłasnowolnienie całkowite, choroba psychiczna albo niedorozwój umysłowy, pozostawanie w związku małżeńskim), jak również dwustronnych (tj. pokrewieństwo, powinowactwo, istnienie stosunku przysposobienia lub brak różnicy płci pomiędzy przyszłymi małżonkami). Takie zaświadczenie przewidziane jest zarówno w prawie międzynarodowym tj. Konwencji Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego Nr 20, podpisanej w Monachium w dniu 5 września 1980 r., którą ratyfikowały Niemcy, Austria, Hiszpania, Grecja, Włochy, Luksemburg, Holandia, Portugalia, Szwajcaria, Turcja i Mołdawia, jak i w prawie wewnętrznym m.in. Bułgarii, Hiszpanii, Czech, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Niemiec, Węgier, Irlandii, Włoch, Portugalii, Rumunii i Szwecji.

Jednocześnie Polska informowała, że w nowych regulacjach przewidziano uniwersalne zaświadczenie potwierdzające stan cywilny osoby rozumiany jako sytuację osoby w odniesieniu do małżeństwa (czyli np. kawaler, panna, rozwiedziony, wdowiec, żonaty),

które może być wykorzystane w dowolnym celu. Regulacje te ostatecznie weszły w życie 1 marca 2015 r.

Ad paragraf 98 raportu

Władze polskie podkreślają, że art. 68 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje, że każdy ma prawo do ochrony zdrowia. Jednocześnie, władze publiczne zapewniają, by wszyscy obywatele, niezależnie od ich sytuacji społeczno-gospodarczej, miejsca zamieszkania, płci czy religii, mieli równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Zakres i warunki udzielania takich świadczeń zdrowotnych, jak również warunki i sposób finansowania świadczeń opieki zdrowotnej, zostały określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027, ze zmianami). Powyższa ustawa nie wprowadza żadnych dodatkowych ograniczeń w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej dla osób LGBT.

Ad Streszczenie - akapit 17, paragrafy 99-101 raportu oraz rekomendacje nr 16-17

Władze polskie podkreślają, że prawo polskie już obecnie chroni równość i godność osób LGBT, a uregulowania polskie są zgodne z wiążącymi standardami międzynarodowymi.

Ad paragraf 100(2) raportu

Jak wskazano powyżej zaświadczenie stwierdzające, że zgodnie z prawem polskim wskazana osoba może zawrzeć związek małżeński za granicą, jest zgodne z powszechnie stosowanymi w Europie rozwiązaniami. Jednocześnie należy pamiętać, że kwestie prawa rodzinnego leżą wyłącznie w gestii danego państwa, które określa m.in. wymogi, które musi spełnić cudzoziemiec chcący wstąpić w związek małżeński lub zawrzeć związek partnerski na jego terenie. Część państw wymaga potwierdzenia, że w świetle swojego prawa krajowego dana osoba może wstąpić w związek małżeński, w niektórych wystarczy potwierdzenie stanu cywilnego, a w kolejnych może być niezbędne przeprowadzenie odpowiedniego postępowania sądowego. W tym świetle niezasadnym wydaje się obarczanie polskiego ustawodawcy odpowiedzialnością za zapewnienie wszystkich możliwych dokumentów, które mogą być wymagane przez organy wszystkich państw świata.

Ad paragraf 101 raportu i rekomendacja nr 17

Odnośnie rekomendacji ECRI nr 17 i w paragrafie 101 dotyczącej wprowadzenia przez władze polskie do programów nauczania wszystkich rodzajów szkół (również szkolnictwa wyższego i zawodowego) modułu na temat osób LGBT i sposobów przeciwdziałania dyskryminacji wobec tych osób oraz zapewnienia doskonalenia zawodowego w tym zakresie w celu podniesienia świadomości odpowiednich grup zawodowych (łącznie z personelem medycznym), władze polskie podzielają pogląd, że sprawą bardzo ważną pozostaje poszanowanie godności wszystkich osób i przeciwdziałanie dyskryminacji.

Dlatego też podstawa programowa kształcenia ogólnego we wszystkich typach szkół zawiera cele i treści kształcenia odnoszące się do przeciwdziałania wszelkiej dyskryminacji, w tym również ze względu na orientację seksualną.

Natomiast w zakresie edukacji seksualnej Polska ma własne regulacje prawne, które zapewniają wszystkim uczniom możliwość udziału w zajęciach obejmujących wspomnianą tematykę, przewidując jednocześnie prawo rodziców uczniów niepełnoletnich i uczniów pełnoletnich do rezygnacji z udziału w tych zajęciach. W związku z powyższym strona

polska nie może się zobowiązać do realizacji wyżej wymienionego zalecenia w stosunku do wszystkich uczniów.